

Somnath
7/1/25

Item Code:

954

Participant Code:

506

स्वप्न साक्षात्करणम्

अरुणिमवर्णं विभूषितः सूर्यः क्षितिजसीमायां
गोपयति स्म । ग्रामस्य अनुपमपरिणाहं व्रीहिश्रेताः शन्ता-
वस्था प्राप्तः । कृषकाः तेषां प्रतिदिनकर्मनिर्वहणानन्तरं
आत्मानं गृहं लक्ष्य अचलन् । पक्षिणाः तेषां मानुः
पक्षान्ते तप्तं सञ्चयति स्म । अक्षुस्वर्तिनः आराधनालयात्
प्रवहितं वेदमन्त्रध्वनयः वातावरणं निर्वाशति स्म ।
वृक्षस्य किसलयः निशा समाप्तमाद्यं प्रतिक्षते ।
सन्ध्या प्रार्थनाय सा केहलीते स्थितं कीपस्य
पुस्तं उपाविशन् । तस्य प्रार्थनाः सर्वं माता प्रति आसीत् ।
परन्तु अद्यापि माता तस्य समीपं नासीत् । शुभकथाः
नयननीलिनात् अश्रुणि प्रवहति, तत् तस्य अलोलं
कपोले नूतन जलधाराः झपयते । "अयं सुवक्रा,
प्रार्थनानन्तरं पुस्तकपाशायाणमारभन्", मानुसस्य शब्दं
मिशम्य सा गृहान्तरमाच्छन् । मानुः निर्याणानन्तरं
सा मानुसस्य परिवारं सार्धमेव निवसति । पृथगाद्य
सा प्रकोष्ठं अचलन् । व्यजनस्य शब्दं प्रकोष्ठस्य

7/1/25

Item Code:

954

Participant Code:

506

निगूठता वर्धयति । यदा सा पुस्तकं उद्घाटयति
मातुः चित्रम्, तस्य मने आगच्छति । मातुः निर्मल
स्मरणा मने निर्माति । अन्तसंघर्षेण तस्य मनं
कंपकहनमिव ज्वल ज्वलति । सा जंगमयुक्तं
कवाटस्य समीपं गच्छ प्रकृतिमुपरि श्रविलोकयति ।
समीपस्थात् स्थितं मुकं वृक्षात्, कश्चन कंकिलस्य
अक्षात् निनादं प्रवहति स्म । तत्, तस्य माता एव
इति सा संशयति, माता अपि जनालापने श्रेष्ठः
आसीत् । तस्य स्मृतिपथे अम्बायाः स्मरणाः निर्भरि
स्म । मुकं वर्षस्य पूर्वं.....

तत्, मुकं प्रचण्डवृष्टिं किञ्च कनेशा आसीत् । यितुः
मृतानन्तरं सा साकः साकं निरालम्बा मातुः
साकं निवसति स्म । पुरा मातुः प्रतिदिनं कठिनं
मस्तकव्यथा अनुभवति स्म । पश्चात्, तत् स्कार्बुद
शोणस्य प्रसम्भ प्रभावस्था इति वैद्यः निरीकते ।
इगमे स्थितं सकारिक आरुशालां नूनान
औषधोपचारं असाध्यमासीत् । न्यारस्य श्रेष्ठः
वैद्यशालां गच्छाथ सम्यक् व्यथं अविश्यमासीत् ।

25/1/25

Item Code:

954

Participant Code:

506

ग्रामस्थ आनुरशालायां अथच्छत औषधापचान्नं
इ नानुचिन्तयति ध्यात्वा अपि सा तस्यै पुत्र
चिकित्सां प्राथयति । समथश्च अग्नारं प्रवाह्येण
श्नश्च शंसं मूर्धावस्थां अप्राप्यति । अन्ते तत्
निशायां तयोः कठिनं व्यथा अकुर्वन्ति स्म ।
समीपे निवसित ग्रामीणानां साहाय्येन सुभद्रा मातरं
आनुरशालायां प्रवेशति स्म, परन्तु जीकरक्षा
असाध्यमासीत् । तदुत्तरं सा मातुलश्च साकमेव
निवसति ।

निद्रालः सा शय्यां प्रापः । अग्नारं किं
यद्वा सा विद्यालघान् गृहम्परि प्रविचलते ग्रामस्थ
वैद्यश्रेष्ठोः विलोकयति स्म । अस्मिन्सा तथोत्पृच्छन् ,
'श्रीमान्, भवतः अस्मिन् स्मरन्ति ?' । वैद्यः मन्कस्मिन्ने
अवदन् , 'सुभद्रा, स्मरन्ति अहं, अद्युगा कुत्र
निवसति ? कस्मिन् कक्ष्यायां कठिनि ?' । वैद्यश्च प्रश्नाय
सा उत्तरायि अवदन् । 'कुष्माकं मातुः श्रेष्ठं हृच्छ्व
तव पुत्रं वैद्य इत्ये कुष्मासीत् । पुत्रेण कारणेन
सा सर्वं सम्यक् वारं मया विलोक्याय वैद्यशाला

Handwritten signature and date: 7/1/25

Item Code:

954

Participant Code:

506

आगच्छति स्म । वैद्यपठनार्थं किम् प्रतियोगितायां
 मां करोति, किम् सर्वकलाशालायाम्, पठति, पुतादृशं
 कतिपय संशयानि अपि सा सद्यक् अन्व
 सञ्चयति स्म । " वैद्यस्य वचनं आकर्ष्या शुभद्रा
 साब्ध्याभूत् । माता किञ्चि किञ्चि सवारं तस्य पुतत्,
 इच्छा तयोः अवदत् । केन कारणेन सा हिनस्य
 सर्वप्रधानमिच्छा नावदत् ? । वैद्यः स कुपदेश
 शित्या शुभद्रामुवाच, " मानुः स्वल्पेन साक्षा सफली
 करणं कृष्माकं कथित्वमेव, कृष्माकं विजयं
 विलोक्य सा बहुते नोषयति, भवतः अवस्था
 अहं जानामि, परं नु प्रत्याशया सर्वं साध्यमेव ।
 'यत् भावो ज्ञत्, भवति' । महाभारतादुद्धृतं पुतत्, ^{अतिरिच्य}
 त्वं अस्मि स्मरसि वा ? 'कमीप्ये वाचिकारस्थे
 मा फलेषु कदाचन । मानुः मृतानन्तरं विहित-
 शस्मिन् प्रचलित तस्य धीमने प्रत्याशस्य मुक्
 नूननाद्यायम्, पल्लवितः । अन्तु मानुः इच्छाय
 कथथाकथा पस्त्रमं करोति इति निश्चित्य वैद्यं
 प्रति सा धन्यवाक्यं उवाच ।

Handwritten signature and date: 25/1/25

Item Code:

954

Participant Code:

506

वैद्यस्य आदेशानन्तरं तस्य मनं सम्यक्
 ऊर्ध्वं प्रापन्नः सा पुस्तकमुद्धृत्य पठनमारभत ।
 मानुः किं पुरा विविन्नं तयोः नूनन प्रीतिः,
 प्रचोदनं च प्रसक्तयति । प्रतिदिनं अद्यापकेन
 शिक्षयितुं यत्नमायति तत् किमिव सा अपठत् ।
 विद्यालयपठनानन्तरं सा उन्नतविद्याभ्यास संस्थायां
 प्रवेशनार्थं परीक्षा अलिखत् । सा विजयं प्राप्तप्रथमि
 श्म । वैद्यस्य श्रेष्ठं अरि आरुशल्लावां उन्नत
 पठनाय आग्र्यं लब्धयति प्राप्तवति स्म । एकं वर्षस्य
 कठिनपरिश्रमस्य विजयमासीत्, तत् । पठनानन्दं
 प्रमुखा वैद्यशालायां नयोः उद्योगं लब्धयति ।
 तस्य प्रधान पठनविषयं शक्तार्बुधमधिकृत्यासीत् ।
 शैशवाद्यिनः बहूनि जमानाम्, कृते सा उत्तमचिकि-
 त्सा कृतानि श्म । परन्तु तस्य ग्रामे अद्यापि
 न नूनन वैद्यापकरणानां अलभ्यता आसीत् ।
 कल्पितवर्षानन्तरं, एकं श्रेष्ठं प्रभावः । निर्मल
 हृदिपत्रे नवाम्बुभिः अपतत् । ग्रामस्य अन्तरीकां
 परिपूर्णां नमोषता प्राप्यति श्म । अर्धतचिकित्सां

7/1/25

Item Code:

954

Participant Code:

506

കൃതം ഗ്രാമസ്യ പ്രथമം ജ്ഞാനശാലസ്യ ഉദ്യാടനാവരണം
സുമാഹ്ലം സുവ ശങ്കരസ്മാധി: സിദ്ധിഷ്ട വേദി: | നൂന-
ജ്ഞോപകാരകർമ്മം ജ്ഞാനശാല | ചികിത്സാ വ്യം
അഥി സന്ധ്യ നൂനമേവ | ഇത ഉദ്യാടനവേദി: സുമാഹ്-
ല: പ്രമാണപാശ്വരം വാനാവരണം വൃദ്ധി "സുതന് മ
മാന: ഇच्छാ സുവ | സാ മകം ശക്താർജ്ജുന യുക്ത:
आसीत् इति चिकिर्सा अप्राप्येन सा किंङ्क-
गमस्य छात्राणां प्रति मम आदेशमिदमेव
'प्रधानं, प्रत्याश सुव जीवनस्य आधारसिद्धि'।